

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2022. gada 15. septembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Tiesiskā sadarbība krimināllietās – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – 47. un 48. pants – Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija – 6. pants – Direktīva (ES) 2016/343 – Konkrētu nevainīguma prezumpcijas un tiesību piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā aspektu nostiprināšana – 8. pants – Tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā – Atgriešanas lēmums, ko papildina ieceļošanas aizliegums uz pieciem gadiem – Nosacījumi procesa norisei bez attiecīgās personas klātbūtnes – Valsts tiesībās paredzēts pienākums piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā

Lietā C-420/20

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Sofiyski Rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa, Bulgārija) iesniedza ar 2020. gada 7. augusta lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2020. gada 9. septembrī, kriminālprocesā pret

HN,

piedaloties

Sofiyska rayonna prokuratura,

Tiesa (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], Tiesas priekšsēdētāja vietnieks L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*] (referents), tiesneši I. Ziemele, P. Dž. Švirebs [*P. G. Xuereb*] un A. Kumins [*A. Kumin*],

ģenerālvokāts: Ž. Rišārs Delatūrs [*J. Richard de la Tour*],

sekretārs: M. Longars [*M. Longar*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2021. gada 8. decembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- HN vārdā – *N. Nikolova, advokat,*
- Vācijas valdības vārdā – *F. Halabi, M. Hellmann, R. Kanitz un J. Möller, pārstāvji,*

* Tiesvedības valoda – bulgāru.

- Ungārijas valdības vārdā – *M. Z. Fehér* un *R. Kissné Berta*, pārstāvji,
 - Nīderlandes valdības vārdā – *M. K. Bulterman* un *M. H. S. Gijzen*, pārstāves,
 - Eiropas Komisijas vārdā – *M. Wasmeier* un *I. Zaloguin*, pārstāvji,
- noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2022. gada 3. marta tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2016/343 (2016. gada 9. marts) par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā (OV 2016, L 65, 1. lpp.), 8. pantu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts kriminālprocesā pret HN, pret kuru tiek veikta kriminālvajāšana par viltotu dokumentu izmantošanu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Direktīva 2008/115/EK

- 3 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (OV 2008, L 348, 98. lpp.), 1. pantā ir paredzēts:
“Šajā direktīvā ir noteikti kopēji standarti un procedūras, kas dalībvalstīs ir jāpiemēro attiecībā uz nelikumīgi uzturošos trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, ievērojot pamattiesības kā galvenos Kopienas tiesību, kā arī starptautisko tiesību principus, tostarp pienākumu nodrošināt bēgļu aizsardzību un cilvēktiesības.”
- 4 Šīs direktīvas 11. panta 1. un 3. punktā ir noteikts:
“1. Atgriešanas lēmumiem pievieno ieceļošanas aizliegumu:
a) ja nav noteikts brīvprātīgas izceļošanas laika posms vai
b) ja nav ievērota atgriešanās pienākuma izpilde.

Citos gadījumos pienākumu atstāt valsts teritoriju var papildināt ar ieceļošanas aizliegumu.

[..]

3. Dalībvalstis apsver iecelšanas aizlieguma atsaukšanu vai pārtraukšanu, ja trešās valsts valstspiederīgais, kam piemēro iecelšanas aizliegumu, kas izdots saskaņā ar 1. punkta otro daļu, var pierādīt, ka viņš/viņa ir atstājis(-usi) dalībvalsts teritoriju, pilnībā ievērojot atgriešanas lēmumu.

[..]

Atsevišķos gadījumos dalībvalstis var atturēties izdot, atsaukt vai pārtraukt iecelšanas aizliegumu humānu apsvērumu dēļ.

Atsevišķos gadījumos vai konkrētām kategorijām dalībvalstis var atsaukt vai apturēt iecelšanas aizliegumu citu iemeslu dēļ.”

Direktīva 2016/343

5 Direktīvas 2016/343 9., 10., 35., 36. un 48. apsvērumi ir formulēti šādi:

“(9) Šīs direktīvas mērķis ir veicināt tiesības uz taisnīgu tiesu kriminālprocesā, nosakot kopējus minimālos noteikumus attiecībā uz nevainīguma prezumpcijas un tiesībām piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā konkrētiem aspektiem.

(10) Nosakot kopējus minimālos noteikumus aizdomās turēto un apsūdzēto procesuālo tiesību aizsardzībai, šī direktīva tiecas stiprināt dalībvalstu savstarpēju uzticību to krimināltiesību sistēmām un tādējādi veicināt nolēmumu savstarpēju atzīšanu krimināllietās. Šādi kopēji minimālie noteikumi var novērst arī pilsoņu brīvas pārvietošanās dalībvalstu teritorijā šķēršļus.

[..]

(35) Aizdomās turēto un apsūdzēto tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā nav absolūtas. Saskaņā ar konkrētiem nosacījumiem aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem vajadzētu būt tiesīgiem, precīzi paužot savu gribu vai klusējot, nepārprotami no minētajām tiesībām atteikties.

(36) Konkrētos apstākļos vajadzētu būt iespējai nolēmu par aizdomās turētā vai apsūdzētā vainīgumu vai nevainīgumu pieņemt, pat ja attiecīgā persona tiesas sēdē nepiedalās. Tas var būt gadījumos, kad aizdomās turētais vai apsūdzētais ir pienācīgā laikā informēts par tiesas sēdi un par neierašanās sekām un tiesā tomēr neierodas. Ar aizdomās turētā vai apsūdzētā informēšanu par tiesas sēdi būtu jāsaprot personas uzaicināšana personīgi vai arī sniedzot minētajai personai oficiālo informāciju par attiecīgās tiesas sēdes laiku un vietu, izmantojot citus līdzekļus, kas ļauj tai uzzināt par tiesas sēdi. Tas, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais ir informēts par neierašanās sekām, jo īpaši jāsaprot tā, ka persona ir informēta – ja šī persona uz tiesas sēdi neierodas, nolēmu var pieņemt aizmuguriski.

[..]

(48) Tā kā šajā direktīvā ir noteikti minimālie noteikumi, dalībvalstīm būtu jāvar paplašināt direktīvā noteiktās tiesības, lai nodrošinātu augstāku aizsardzības līmeni. Dalībvalstu paredzētajam aizsardzības līmenim nekad nevajadzētu būt zemākam par standartiem, kas noteikti [Eiropas Savienības Pamattiesību hartā] vai [Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītajā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā], kā to interpretē Tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa.”

6 Šīs direktīvas 1. pantā ir noteikts:

“Ar šo direktīvu paredz kopējus minimālos noteikumus, kas attiecas uz:

- a) konkrētiem nevainīguma prezumpcijas aspektiem kriminālprocesā;
- b) tiesībām piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā.”

7 Minētās direktīvas 8. panta 1.–4. punkts ir formulēts šādi:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

2. Dalībvalstis var paredzēt, ka tiesas sēde, kurā var tikt pieņemts nolēmums par aizdomās turēta vai apsūdzētā vainīgumu vai nevainīgumu, var notikt bez minētās personas klātbūtnes ar noteikumu, ka:

- a) aizdomās turētais vai apsūdzētais ir pienācīgā laikā informēts par tiesas sēdi un par neierašanās sekām; vai
- b) aizdomās turēto vai apsūdzēto, kas ir informēts par tiesas sēdi, pārstāv pilnvarots advokāts, kuru izraudzījies aizdomās turētais vai apsūdzētais, vai valsts.

3. Nolēmumu, kas ir pieņemts saskaņā ar 2. punktu, var izpildīt attiecībā uz konkrēto aizdomās turēto vai apsūdzēto.

4. Gadījumos, kad dalībvalstis paredz iespēju, ka tiesas sēdes var notikt bez aizdomās turēto vai apsūdzēto klātbūtnes, bet nav iespējams panākt atbilstību šā panta 2. punktā paredzētajiem nosacījumiem, jo, neskatoties uz saprātīgiem centieniem aizdomās turēto vai apsūdzēto atrast, personas atrašanās vieta nav zināma, dalībvalstis var noteikt, ka nolēmumu tomēr var pieņemt un izpildīt. Minētajā gadījumā dalībvalstis nodrošina, ka gadījumos, kad aizdomās turētie vai apsūdzētie ir informēti par nolēmumu, jo īpaši, kad minētās personas ir aizturētas, tās informē arī par iespēju minēto nolēmumu pārsūdzēt un par tiesībām uz lietas izskatīšanu no jauna vai par citu tiesību aizsardzības līdzekli saskaņā ar 9. pantu.”

Bulgārijas tiesības

- 8 *Nakazatelen kodeks* (Kriminālkodekss) redakcijā, kas piemērojama pamatlīetas faktiem (turpmāk tekstā – “NK”), 93. pants ir formulēts šādi:

“Šajā kodeksā lietotie termini un formulējumi ir šādi:

[..]

- 7) “smags noziegums” ir nodarījums, par kuru paredzēts brīvības atņemšanas sods, kas ir ilgāks par pieciem gadiem, mūža ieslodzījums vai mūža ieslodzījums bez iespējas mīkstināt sodu.

[..]”

- 9 Atbilstoši NK 308. pantam:

“1. Personu, kas sagatavo viltotu oficiālu dokumentu vai vilto oficiāla dokumenta saturu, lai to izmantotu, ja viltošana notikusi rakstveidā, soda ar brīvības atņemšanu ne vairāk kā uz trim gadiem.

2. Ja 1. punktā minētā darbība attiecas uz [..] Bulgārijas vai ārvalstu [..] personu apliecinošiem dokumentiem, brīvības atņemšanas sods ir ne vairāk kā astoņi gadi.”

- 10 NK 316. pantā ir noteikts:

“Šīs nodaļas iepriekšējos pantos paredzētais sods tiek uzlikts arī ikvienam, kas tīši izmanto nederīgu vai viltotu dokumentu, nepareizu dokumentu vai iepriekšējā pantā minētu dokumentu, ja viņu nevar saukt pie atbildības par to, ka viņš pats ir sagatavojis šo dokumentu.”

- 11 *Nakazatelno protsesualen kodeks* (Kriminālprocesa kodekss) redakcijā, kas piemērojama pamatlīetas faktiem (turpmāk tekstā – “NPK”), 269. pants ir formulēts šādi:

“1. Lietās, kurās apsūdzētais tiek apsūdzēts par smagu noziegumu, viņa klātbūtne tiesas sēdē ir obligāta.

2. Tiesa var noteikt, ka apsūdzētajam jāpiedalās tiesas sēdē arī lietās, kurās viņa klātbūtne nav obligāta, ja tas ir nepieciešams objektīvās patiesības noskaidrošanai.

3. Ja vien tas netraucē patiesības objektīvai noskaidrošanai, lietu var iztiesāt bez apsūdzētā klātbūtnes, ja:

- 1) viņš neatrodas norādītajā adresē vai ir to nomainījis, neinformējot atbildīgo iestādi;
- 2) viņa dzīvesvieta Bulgārijā nav zināma un tā nav noskaidrota arī padziļinātā pārbaudē;
- 3) pienācīgi uzaicināts ierasties tiesā, viņš nav norādījis pamatotus iemeslus, kas attaisnotu viņa neierašanos tiesā, un ir ievērota 247.b panta 1. punktā paredzētā procedūra;
- 4) viņš atrodas ārpus Bulgārijas Republikas teritorijas un:
 - a) viņa dzīvesvieta nav zināma;

- b) viņu nevar izsaukt uz tiesu citu iemeslu dēļ;
- c) viņš ir bijis pienācīgi uzaicināts ierasties tiesā un nav norādījis pamatotus neierašanās iemeslus.”

12 *Zakon za chuzhdentsite v Republika Bulgaria* (Bulgārijas Republikas Ārzemnieku likums; 1998. gada 23. decembra DV Nr. 153) redakcijā, kas piemērojama pamatlietas faktiem, 10. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Vīzas izsniegšanu vai ieceļošanu valstī ārvalstniekam atsaka, ja:

[..]

- 7) viņš ir mēģinājis ieceļot valsts teritorijā vai šķērsot to tranzītā, izmantojot nederīgus vai viltotus dokumentus, vīzu vai uzturēšanās atļauju;

[..].”

13 Šā likuma 41. pantā ir noteikts:

“Atgriešanu piemēro, ja:

[..]

- 5) tiek konstatēts, ka ārvalstnieks ir šķērsojis valsts robežu saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, taču ir mēģinājis to atstāt, izmantojot šiem nolūkiem neparedzētas vietas vai izmantojot nederīgu vai viltotu pasi vai līdzvērtīgu ceļošanas dokumentu.”

14 Minētā likuma 42.h panta 1. punkts ir formulēts šādi:

“Aizliegumu ieceļot un uzturēties Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā piemēro, ja:

- 1. ir izpildīti 10. panta 1. punktā paredzētie nosacījumi;

[..].”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

15 HN, Albānijas valstspiederīgais, tiek turēts aizdomās par to, ka 2020. gada 11. martā viņš uzrādīja viltotu pasi un viltotu identitātes karti, kas izskatījās pēc kompetento Grieķijas iestāžu izsniegtiem dokumentiem, Sofijas (Bulgārija) lidostas robežkontroles punktā, lai izlidotu uz Bristolu (Apvienotā Karaliste).

16 Pēc tam, kad policijas spēki viņu tajā pašā dienā bija aizturējuši, *Sofiyska rayonna prokuratura* (Sofijas rajona prokuratūra, Bulgārija) sāka izmeklēšanas procedūru par viltotu dokumentu izmantošanu.

17 Nākamajā dienā *Granichno politseysko upravlenie – Sofia* (Sofijas Robežpolicijas pārvalde, Bulgārija) attiecībā uz HN pieņēma atgriešanas lēmumu, kam pievienoja ieceļošanas aizliegumu uz pieciem gadiem no 2020. gada 12. marta līdz 2025. gada 11. martam.

- 18 2020. gada 23. aprīlī ar izmeklēšanas iestādes lēmumu HN tika apsūdzēts viltotu dokumentu izmantošanā. Šis lēmums HN un tā advokātam tika izsniegts 2020. gada 27. aprīlī. Šajā ziņā HN tika informēts par viņa tiesībām, it īpaši tiesībām, kas izriet no *NPK* 269. panta par procedūras norisi aizmuguriski un par šādas procedūras sekām.
- 19 Uzklaušanās tajā pašā dienā HN paziņoja, ka saprot viņam radušās tiesības, nevēlas pats piedalīties procesā, jo tas viņam radītu nesamērīgus izdevumus, un pilnībā uzticas savam advokātam, lai tas viņu pārstāvētu aizmuguriskā procesā.
- 20 2020. gada 27. maijā pret HN vērtais apsūdzības raksts par noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts *NK* 316. pantā, skatītā kopā ar *NK* 308. pantu, tika nodots izskatīšanai iesniedzējtiesā – *Sofiyski Rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa, Bulgārija).
- 21 Ar 2020. gada 24. jūnija rīkojumu šī tiesa noteica atklātās pirmstiesas uzklaušanās datumu 2020. gada 23. jūlijā, un tiesnesis referents izdeva rīkojumu izsniegt HN ar Bulgārijas Iekšlietu ministrijas starpniecību šī rīkojuma, kā arī apsūdzības raksta tulkojumu albāņu valodā. Minētajā rīkojumā arī bija norādīts, ka saskaņā ar *NPK* 269. panta 1. punktu apsūdzētā klātbūtne tiesas sēdē ir obligāta un process var norisināties aizmuguriski, tikai ievērojot šī panta 3. punktā paredzētos nosacījumus.
- 22 2020. gada 16. jūlijā šī ministrija informēja minēto tiesu, ka HN 2020. gada 16. jūnijā ir aizvests uz Bulgārijas robežu, izpildot Robežpolicijas pārvaldes attiecībā uz viņu pieņemto atgriešanas lēmumu, un šis apstāklis liedz HN pienācīgi informēt par procesu, kas sākts pret viņu.
- 23 Šādos apstākļos *Sofiyski Rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
 - “1) Vai ir pieļaujams [Direktīvas 2016/343] 8. panta 1. punktā paredzēto apsūdzētās personas tiesību klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā ierobežojums, kas noteikts, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem, un kas paredz, ka attiecīgi apsūdzētam ārzemniekam var uzlikt administratīvu iecelošanas un uzturēšanās aizliegumu valstī, kurā notiek kriminālprocess?
 - 2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai [Direktīvas 2016/343] 8. panta 2. punkta a) vai b) apakšpunkta prasības tiesas sēdes norisei bez apsūdzētā ārzemnieka klātbūtnes tiktu izpildītas, ja apsūdzētais ārvalstnieks būtu bijis pienācīgi informēts par tiesas sēdi un neierašanās sekām un viņu pārstāvētu pilnvarots advokāts, kuru izraudzījies vai nu apsūdzētais, vai valsts, bet viņam personīgi ierasties liedz administratīvajā procesā noteikts aizliegums iecelot un uzturēties valstī, kurā notiek kriminālprocess?
 - 3) Vai ir pieļaujams, ka [Direktīvas 2016/343] 8. panta 1. punktā noteiktās apsūdzētā tiesības piedalīties lietas, kas attiecas uz viņu, izskatīšanā tiesā tiek valsts tiesību aktos pārveidotas par šīs personas procesuālu pienākumu? Konkrēti, vai dalībvalstis šādā veidā garantē augstāku aizsardzības līmeni šīs direktīvas 48. apsvēruma izpratnē vai arī šāda pieeja drīzāk ir pretrunā šīs direktīvas 35. apsvērumam, kurā teikts, ka apsūdzētā tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā nav absolūtas un no tām var atteikties?
 - 4) Vai ir pieļaujama apsūdzētā iepriekšēja atteikšanās no [Direktīvas 2016/343] 8. panta 1. punktā paredzētajām tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā – kas nepārprotami ir pausta izmeklēšanas laikā –, ja apsūdzētais ir bijis informēts par neierašanās sekām?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par trešo jautājumu

- 24 Ar trešo jautājumu, kas jāizskata pirmais, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā kriminālprocesā aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir paredzēts pienākums piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

Par pieņemamību

- 25 Eiropas Komisijai ir šaubas par trešā jautājuma pieņemamību, jo šajā jautājumā ietverta drīzāk teorētiska interese šajā lietā, ņemot vērā to, ka apsūdzētais nevar ierasties dalībvalstī, kurā notiek process attiecībā uz viņu.
- 26 Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, Tiesai un valsts tiesām sadarbojoties atbilstoši LESD 267. pantam, tikai valsts tiesai, kas izskata lietu un kas ir atbildīga par pieņemamo tiesas nolēmumu, ņemot vērā lietas īpatnības, ir jānovērtē gan tas, cik lielā mērā prejudiciālais nolēmums ir nepieciešams sprieduma taisīšanai, gan arī tās Tiesai uzdotu jautājumu atbilstība. Tāpēc Tiesai principā ir jāsniedz nolēmums, ja uzdotie jautājumi attiecas uz Savienības tiesību interpretāciju (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, 54. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 27 No minētā izriet, ka uz jautājumiem par Savienības tiesību interpretāciju attiecas atbilstības prezumpcija. Tiesa var atteikties lemt par valsts tiesas uzdotu prejudiciālu jautājumu tikai tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesiskā regulējuma interpretācijai vai spēkā esamības izvērtējumam nav nekāda sakara ar pamatlietas faktisko situāciju vai tās priekšmetu, ja izvirzītā problēma ir hipotētiska vai ja Tiesai nav zināmi faktiskie vai juridiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu noderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem (spriedums, 2022. gada 28. aprīlis, *Caruter*, C-642/20, EU:C:2022:308, 29. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 28 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka Bulgārijas tiesībās ir paredzēts pienākums smaga nozieguma, kāds šajā gadījumā tiek inkriminēts HN, izdarīšanā apsūdzētajiem piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā un ka tāpat saskaņā ar Bulgārijas tiesībām viņam šis pienākums ir jāpilda.
- 29 Šajā ziņā apstāklis, ka HN atrodas ārpus Bulgārijas teritorijas un viņam ir aizliegts tajā iecerlot, nav pietiekams, lai pierādītu, ka trešajam jautājumam, kas attiecas uz šāda pienākuma saderību ar Savienības tiesībām, acīmredzami nav nekādas saistības ar pamatlietas faktiskajiem apstākļiem vai priekšmetu, un līdz ar to – lai atspēkotu šim jautājumam piemītošo atbilstības prezumpciju.
- 30 No tā izriet, ka trešais jautājums ir pieņemams.

Par lietas būtību

- 31 Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktā ir noteikts – dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir tiesības piedalīties klātienē to lietas izskatīšanā tiesā.

- 32 No šīs tiesību normas formulējuma skaidri izriet, ka dalībvalstīm ir jāļauj aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem piedalīties to lietas izskatīšanā tiesā.
- 33 Turpretī minētajā tiesību normā nav precizēts, vai dalībvalstīm ir iespēja paredzēt, ka šāda piedalīšanās ir obligāta.
- 34 Turklāt citās šīs direktīvas normās ir norādīts, ka dalībvalstīm ir tiesības organizēt lietas izskatīšanu bez attiecīgās personas klātbūtnes.
- 35 Tā, minētās direktīvas 8. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis var paredzēt, ka lietas izskatīšana, kurā var tikt pieņemts nolēmums par aizdomās turētā vai apsūdzētā vainu vai nevainīgumu, var notikt bez viņa klātbūtnes, ja ir izpildīti noteikti nosacījumi.
- 36 Šo nosacījumu konteksts ir precizēts Direktīvas 2016/343 35. apsvērumā, kas atļauj saprast šīs direktīvas 8. panta 2. punkta īstenošanas loģiku, saskaņā ar kuru noteiktai nepārprotamai rīcībai, ar kuru tiek pausta aizdomās turētā vai apsūdzētā griba atteikties no savām tiesībām piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā, ir jāatļauj procesam notikt bez viņa klātbūtnes (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 19. maijs, *Spetsializirana prokuratura* (Aizbēguša apsūdzētā tiesāšana), C-569/20, EU:C:2022:401, 35. punkts).
- 37 Lai gan šī tiesību norma tādā noteiktos apstākļos ļauj dalībvalstīm paredzēt, ka kriminālvajāšana var notikt bez aizdomās turētā vai apsūdzētā klātbūtnes, tā nekādā ziņā neuzliek dalībvalstīm pienākumu paredzēt šādu iespēju savās valsts tiesībās.
- 38 Turklāt minētās direktīvas 8. panta 4. punktā ir noteikts, ka gadījumos, kad dalībvalstis paredz iespēju, ka tiesas sēdes var notikt bez aizdomās turēto vai apsūdzēto klātbūtnes, bet nav iespējams panākt atbilstību šā panta 2. punktā paredzētajiem nosacījumiem, jo, neraugoties uz saprātīgiem centieniem aizdomās turēto vai apsūdzēto atrast, personas atrašanās vieta nav zināma, dalībvalstis var noteikt, ka nolēmumu tomēr var pieņemt un izpildīt.
- 39 Tādējādi no šīs pašas direktīvas 8. panta 4. punkta teksta, it īpaši no vārdu “gadījumā, kad” lietojuma, izriet, ka Savienības likumdevējs ir vēlējis vienīgi piešķirt dalībvalstīm iespēju paredzēt procesa organizāciju bez attiecīgās personas klātbūtnes.
- 40 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka Direktīvas 2016/343 8. pantā ir vienīgi paredzētas un regulētas aizdomās turēto un apsūdzēto tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā, kā arī izņēmumi no šīm tiesībām, tomēr nenosakot vai neaizliedzot dalībvalstīm noteikt ikvienam aizdomās turētajam vai apsūdzētajam pienākumu piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.
- 41 Šajā ziņā jāatgādina – no šīs direktīvas 1. panta izriet, ka tās mērķis ir noteikt kopējus minimālos noteikumus attiecībā uz konkrētiem nevainīguma prezumpcijas aspektiem kriminālprocesā, kā arī tiesībām piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā šajos procesos, nevis pilnībā saskaņot kriminālprocesu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 19. maijs, *Spetsializirana prokuratura* (Aizbēguša apsūdzētā tiesāšana), C-569/20, EU:C:2022:401, 43. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 42 Tādā, ņemot vērā ar minēto direktīvu veiktās saskaņošanas ierobežoto apjomu un apstākli, ka tajā nav regulēts jautājums, vai dalībvalstis var pieprasīt aizdomās turētā vai apsūdzētā ierašanos lietas izskatīšanā tiesā, šāds jautājums ietilpst vienīgi valsts tiesību piemērošanas jomā.

43 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz trešo jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kurā kriminālprocesā aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir paredzēts pienākums piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

Par ceturto jautājumu

44 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka ceturtais jautājums ir uzdots gadījumā, ja uz trešo jautājumu tiktu atbildēts tādējādi, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā paredzēts pienākums piedalīties krimināllietas izskatīšanā.

45 Tātad, ņemot vērā uz trešo jautājumu sniegto atbildi, uz ceturto jautājumu nav jāatbild.

Par pirmo un otro jautājumu

46 Uz dodot pirmo un otro jautājumu, kas jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 2016/343 8. panta 1. un 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kas atļauj izskatīt lietu tiesā bez aizdomās turētā vai apsūdzētā klātbūtnes, lai gan šī persona atrodas ārpus šīs dalībvalsts un nevar iecelot tās teritorijā iecelšanas aizlieguma dēļ, ko attiecībā uz viņu ir pieņēmušas minētās dalībvalsts kompetentās iestādes.

47 Kā norādīts šī sprieduma 32. un 40. punktā, Direktīvas 2016/343 8. pantā ir paredzēti un regulēti dalībvalstu pienākumi, lai aizdomās turētie un apsūdzētie varētu piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

48 Saskaņā ar šīs direktīvas 8. panta 2. punktu dalībvalstis var paredzēt, ka lietas izskatīšana, kurā var tikt pieņemts nolēmums par aizdomās turētā vai apsūdzētā vainu vai nevainīgumu, var notikt bez viņa klātbūtnes ar nosacījumu, ka šī persona laikus ir tikusi informēta par tiesas sēdi un neierašanās uz lietas izskatīšanu sekām vai ka, viņam esot informētam par lietas izskatīšanu, viņu pārstāv pilnvarots advokāts, kuru iecēlis viņš pats vai valsts.

49 Protams, neviens no šajā tiesību normā paredzētajiem nosacījumiem tieši neskar minētās personas tiesības fiziski pārvietoties uz tās dalībvalsts teritoriju, kurā norisinās krimināllietas pret viņu izskatīšana, lai tajā piedalītos.

50 Tomēr, kā norādīts šī sprieduma 35. un 36. punktā, minētajā tiesību normā paredzēto nosacījumu mērķis ir atļaut šādas dalībvalstīm piešķirtās iespējas izmantošanu tikai situācijās, kad ir jāuzskata, ka attiecīgā persona ir brīvprātīgi un nepārprotami atteikusies klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

51 Šajā ziņā jānorāda, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punktā īpaša nozīme ir piešķirta attiecīgās personas informēšanai, jo tajā ikviena iespēja organizēt aizmugurisku lietas izskatīšanu ir tieši pakļauta nosacījumam, ka šī persona ir tikusi informēta par lietas izskatīšanu.

52 Tādējādi Direktīvas 2016/343 36. apsvērumā ir precizēts, ka ar aizdomās turētā vai apsūdzētā informēšanu par tiesas sēdi būtu jāsaprot personas uzaicināšana personīgi vai arī sniegtot minētajai personai oficiālu informāciju par attiecīgās tiesas sēdes laiku un vietu, izmantojot citus līdzekļus, kas ļauj tai uzzināt par tiesas sēdi.

- 53 Tāpat jānorāda, ka minētās direktīvas mērķis, kā noteikts tās 9. un 10. apsvērumā, ir nostiprināt tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu kriminālprocesā, lai stiprinātu dalībvalstu uzticēšanos citu dalībvalstu krimināltiesību sistēmām un tādējādi veicinātu nolēmumu savstarpēju atzīšanu krimināllietās (spriedums, 2022. gada 19. maijs, *Spetsializirana prokuratura* (Aizbēguša apsūdzētā tiesāšana), C-569/20, EU:C:2022:401, 36. punkts).
- 54 Šajā ziņā jāatgādina, ka tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā ir būtisks Pamattiesību hartas 47. panta otrajā un trešajā daļā un 48. pantā paredzēto tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu tiesā elements, kurš, kā precizēts Paskaidrojumos attiecībā uz Pamattiesību hartu (OV 2007, C 303, 17. lpp.), atbilst Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – “ECPAK”) 6. pantam (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2016. gada 24. maijs, *Dworzecki*, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, 42. punkts, un 2022. gada 19. maijs, *Spetsializirana prokuratura* (Aizbēguša apsūdzētā tiesāšana), C-569/20, EU:C:2022:401, 51. punkts).
- 55 Tāpēc Tiesai jāraugās, lai tās veiktā Pamattiesību hartas 47. panta otrās un trešās daļas un 48. panta interpretācija nodrošinātu tādu aizsardzības līmeni, kas nepārkāpj ECPAK 6. pantā garantēto aizsardzības līmeni, kā to interpretējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 23. novembris, *IS* (Rikojuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu prettiesiskums), C-564/19, EU:C:2021:949, 101. punkts).
- 56 No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka apsūdzētā ierašanās tiesā ir ļoti būtiska vienlīdzīga un taisnīga kriminālprocesa interesēs un ka pienākums nodrošināt apsūdzētajam tiesības būt klātesošam tiesas sēžu zālē ir viens no ECPAK 6. panta būtiskajiem elementiem (ECT spriedums, 2006. gada 18. oktobris, *Hermi* pret Itāliju, CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, 58. punkts).
- 57 Saskaņā ar šo judikatūru nedz ECPAK 6. panta formulējums, nedz tā pamatideja neliedz personai brīvprātīgi tieši vai klusējot atteikties no lietas taisnīgas izskatīšanas garantijām. Tomēr atteikšanās no tiesībām piedalīties tiesas sēdē ir jāpierāda nepārprotami un tajā jāietver minimālās garantijas, kas atbilst tās smagumam (ECT spriedums, 2006. gada 1. marts, *Sejdovic* pret Itāliju, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 86. punkts, kā arī ECT spriedums, 2018. gada 13. marts, *Vilches Coronado* u.c. pret Spāniju, CE:ECHR:2018:0313JUD005551714, 36. punkts).
- 58 No šiem apsvērumiem izriet, ka to nosacījumu mērķis, kuri Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punktā ir izvirzīti dalībvalstīm ar šo tiesību normu piešķirto tiesību paredzēt tiesas procesa organizāciju bez attiecīgās personas klātbūtnes īstenošanai, it īpaši nosacījuma par šīs personas informēšanu mērķis, ir atļaut šādu tiesību izmantošanu tikai situācijās, kad minētajai personai ir bijusi reāla iespēja tajā piedalīties un tā brīvprātīgi un nepārprotami ir atteikusies no tās.
- 59 Dalībvalsts, kas attiecīgo personu, kurai ir aizliegts ieceļot tās teritorijā, tikai informētu par tās lietas izskatīšanu, šādos apstākļos neparedzot pasākumus, kas dotu iespēju atļaut tās ieceļošanu šajā teritorijā, neraugoties uz šo aizliegumu, liegtu šai personai jebkādu reālu iespēju efektīvi īstenot savas tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un tādējādi atņemt šajā tiesību normā paredzētajiem nosacījumiem jebkādu lietderīgo iedarbību.
- 60 Šāda situācija atšķiras no situācijas, kad attiecīgā persona brīvprātīgi un nepārprotami atsakās no savām tiesībām piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

- 61 Ņemot vērā visus šos elementus, jāuzskata, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punktam netieši ir pretrunā tas, ka dalībvalsts organizē lietas izskatīšanu tiesā bez attiecīgās personas, kam ir aizliegts ieceļot tās teritorijā, klātbūtnes, neparedzot pasākumus, kas dotu iespēju atļaut tai ieceļot šajā teritorijā, neraugoties uz šo aizliegumu.
- 62 Tā kā no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka šajā gadījumā attiecīgajai personai ir liegts ieceļot dalībvalsts teritorijā, kurā notiek process attiecībā uz viņu, ieceļošanas aizlieguma dēļ, ko attiecībā uz viņu ir pieņēmušas šīs dalībvalsts kompetentās iestādes, vēl ir jāpārbauda, vai Direktīvai 2008/115 ir pretrunā tas, ka šādā situācijā attiecīgā dalībvalsts atceļ vai aptur šai personai noteikto ieceļošanas aizliegumu.
- 63 Šajā ziņā jāatgādina, ka šī direktīva, kas nosaka kopējās normas un procedūras, kuras jāpiemēro dalībvalstīs, atgriežot trešo valstu pilsoņus, kas uzturas nelikumīgi, ļauj dalībvalstīm, kā paredzēts tās 11. panta 3. punktā, gadījumā, kad atgriešanas lēmumam ir pievienots ieceļošanas aizliegums, atcelt vai apturēt šādu aizliegumu.
- 64 Minētā punkta ceturtajā daļā ir precizēts, ka īpašos gadījumos vai dažu kategoriju gadījumos dalībvalstīm ir atzītas šādas tiesības citu iemeslu dēļ.
- 65 Kā ģenerālvokāts norādījis secinājumā 87. punktā, Direktīvas 2008/115 11. panta 3. punkta ceturtajā daļā dalībvalstīm ir piešķirta plaša rīcības brīvība noteikt gadījumus, kad tās uzskata, ka ir jāaptur vai jāatceļ ieceļošanas aizliegums, kas pievienots atgriešanas lēmumam, un tādējādi tām ir ļauts atcelt vai apturēt šādu ieceļošanas aizliegumu, lai aizdomās turētā vai apsūdzētā persona varētu ierasties tās teritorijā, lai klātienē piedalītos savas lietas izskatīšanā tiesā.
- 66 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo un otro jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kas atļauj izskatīt lietu tiesā bez aizdomās turētā vai apsūdzētā klātbūtnes, kaut gan šī persona atrodas ārpus šīs dalībvalsts un nevar ieceļot tās teritorijā ieceļošanas aizlieguma dēļ, ko attiecībā uz viņu ir pieņēmušas minētās dalībvalsts kompetentās iestādes.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 67 Attiecībā uz pamatlītas pusēm šī tiesvedība izriet no tiesvedības, kas notiek iesniedzējtiesā, tāpēc tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2016/343 (2016. gada 9. marts) par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā, 8. panta 1. punkts**

ir jāinterpretē tādējādi, ka:

tam nav pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kurā kriminālprocesā aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir paredzēts pienākums piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

2) Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts

ir jāinterpretē tādējādi, ka:

tam ir pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kas atļauj izskatīt lietu tiesā bez aizdomās turētā vai apsūdzētā klātbūtnes, kaut gan šī persona atrodas ārpus šīs dalībvalsts un nevar ieceļot tās teritorijā ieceļošanas aizlieguma dēļ, ko attiecībā uz viņu ir pieņēmušas minētās dalībvalsts kompetentās iestādes.

[Paraksti]